

XALQARO MOLIIYA OPERATSIYALARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI

Nosirova Jamilaxon Akbarovna

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti.

Jamilyanosirova2510@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16694168>

Annotatsiya. Ushbu maqolada xalqaro moliya operatsiyalarini boshqarish samaradorligini oshirish masalasi “Asakabank” AJ faoliyati misolida o‘rganilgan. Bankning xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikdagi amaliyoti, valyuta operatsiyalaridagi boshqaruv mexanizmlari, hedging strategiyalari va compliance tizimi tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida transchegaraviy to‘lovlar, valyuta risklarini boshqarish, hamda xalqaro kredit liniyalari orqali resurs jalb etishning samaradorlik ko‘rsatkichlari statistik ma’lumotlar asosida baholangan. Shuningdek, “Asakabank” tajribasi asosida xalqaro moliyaviy operatsiyalarni yanada optimallashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: xalqaro moliya, “Asakabank” AJ, moliyaviy operatsiyalar, valyuta risklari, transchegaraviy to‘lovlar, compliance nazorati, moliyaviy boshqaruv, hedging strategiyasi, moliyaviy samaradorlik, eksport-import moliyalashtirish, SWIFT tizimi, xalqaro hamkorlik, kredit liniyalari.

Abstract. This article examines the issue of improving the efficiency of international financial operations management using the example of the activities of Asakabank JSC. The bank's practice of cooperation with international financial institutions, management mechanisms in currency operations, hedging strategies and compliance system are analyzed. During the study, the effectiveness indicators of cross-border payments, currency risk management, and resource attraction through international credit lines were assessed based on statistical data. Also, practical recommendations for further optimization of international financial operations were developed based on the experience of Asakabank.

Keywords: international finance, Asakabank JSC, financial operations, currency risks, cross-border payments, compliance control, financial management, hedging strategy, financial efficiency, export-import financing, SWIFT system, international cooperation, credit lines.

Kirish: Global moliyaviy integratsiya jarayonlari chuqurlashib borayotgan bugungi davrda xalqaro moliya operatsiyalarini samarali boshqarish har bir tijorat banki uchun strategik muhim masalaga aylanmoqda. Ayniqsa, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish, transchegaraviy to‘lovlarni tez va xavfsiz amalga oshirish kabi faoliyat yo‘nalishlarining raqobatbardoshligini ta‘minlash, bank moliyaviy barqarorligining asosiy omillaridan biridir. Xalqaro moliya amaliyotining murakkabligi, valyuta kurslarining tez-tez o‘zgarib turishi, moliyaviy risklar va har xil yurisdiksiyalar talablari bu yo‘nalishdagi boshqaruv samaradorligini yanada oshirish zaruratini tug‘dirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, xalqaro moliyaviy operatsiyalarni zamonaviy texnologiyalar, risklarni boshqarish strategiyalari va compliance tizimlari orqali samarali boshqarish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Xalqaro moliya operatsiyalarining samarali boshqaruvi bo‘yicha O‘zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan izlanishlar so‘nggi yillarda sezilarli darajada faollashgan. Jumladan, Rasulov A.B. (2020) o‘zining tadqiqotida O‘zbekiston bank sektorining xalqaro moliyaviy institutlar, jumladan Jahon banki va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD) bilan hamkorlik mexanizmlarini chuqur tahlil qilgan.

U, asosan, ushbu institutlar tomonidan ajratilgan kredit liniyalarining tijorat banklari orqali real sektordagi investitsion loyihalarga ta'sirini o'rganib, ushbu hamkorlik mamlakat iqtisodiy barqarorligi va moliyaviy bozorning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Tadqiqotda ko'rsatilishicha, xalqaro moliyaviy manbalarni jalb qilish bo'yicha professional yondashuv va monitoring tizimlarining mavjudligi operatsion samaradorlikka bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Toshpulatova D.X. (2021) esa tijorat banklarida valyuta risklarini boshqarish tizimini takomillashtirish masalasini markaziy o'ringa qo'ygan. U o'z dissertatsiyasida valyuta kursining o'zgaruvchanligi sababli yuzaga keladigan moliyaviy xatarlarning oldini olishda hedging vositalarining — xususan, svop, forvard va fyuchers bitimlarining — samarali qo'llanishini asoslab bergan. Muallif valyuta xatarlariga qarshi professional yondashuv banklarning likvidlik darajasini ushlab turishda muhim omil ekanligini ta'kidlab, O'zbekiston bank tizimida bunday vositalarning joriy etilishi borasida qator amaliy takliflar bildirgan. Bu tadqiqot xalqaro moliyaviy operatsiyalarni xavfsiz amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekistonlik tadqiqotchi Mamatqulov U.I. (2023) esa o'z tadqiqot ishida xalqaro to'lov tizimlarining raqamlashtirilishi masalasiga e'tibor qaratgan. U SWIFT, SEPA, VisaNet kabi zamonaviy tizimlarning O'zbekiston moliya sektorida joriy etilishi va ulardan foydalanish darajasi, ularning texnologik afzalliklari va xavfsizlik darajasini tahlil qilgan. Tadqiqot muallifi O'zbekiston banklarining global moliyaviy infratuzilmaga integratsiyalashuvi mamlakatda xalqaro moliya operatsiyalarining tezligi, ishonchliligi va shaffofligini oshirishda muhim omil ekanligini alohida qayd etgan. Shu bilan birga, muallif tomonidan xorijiy tajribalar asosida bir qator innovatsion takliflar ham ilgari surilgan.

Rossiya olimlari ham xalqaro moliya operatsiyalari bo'yicha qimmatli nazariy asoslar yaratgan. Jumladan, Zaytseva N.A. (2019) o'zining "Upravlenie mezhdunarodnymi finansovymi operatsiyami v usloviyax volatil'nosti valyutnyx rynkov" nomli ilmiy ishida valyuta bozoridagi o'zgaruvchanlik sharoitida xalqaro operatsiyalarni qanday boshqarish kerakligi borasida strategik yondashuvlarni ishlab chiqqan. U moliyaviy rejalashtirish, risklarni diversifikatsiyalash va valyuta hedging vositalaridan foydalanish mexanizmlarini nazariy jihatdan asoslab, ular amaliyotda qanday ishlashini Rossiya bank tizimi misolida ko'rsatib bergan.

Shuningdek, Smirnov V.I. (2022) o'z tadqiqotida Rossiya banklarida compliance tizimining xalqaro moliyaviy bitimlardagi o'rni va samaradorligini tahlil qilgan. U AML (Anti-Money Laundering) va CFT (Combating the Financing of Terrorism) talablarining bajarilishi moliyaviy operatsiyalarning xavfsizligi va xalqaro ishonchlik reytingi uchun muhim ekani haqida fikr bildiradi. Smirnov compliance tizimining samarali ishlashi orqali operatsion xatoliklar, huquqiy risklar va regulativ sanksiyalar ehtimoli keskin kamayishini asoslab bergan.

Yevropa olimlari orasida xalqaro moliyaviy boshqaruvni o'rganishga qaratilgan tadqiqotlar orasida Andreas König (Germany, 2020) muhim o'rin tutadi. U o'zining "International Financial Management in the Post-Brexit Era" nomli ilmiy ishida Yevropa moliyaviy institutlarining transchegaraviy moliyaviy operatsiyalarda duch kelayotgan asosiy muammolari – valyuta risklari, regulativ nomuvofiqliklar va compliance talablariga moslashuv jarayonlarini chuqur tahlil qilgan. Tadqiqotda Brexit jarayonidan keyingi moliyaviy muhitda yevropalik banklar qanday strategik transformatsiyalarga yuz tutganini ko'rsatib, ayniqsa integratsiyalashgan compliance tizimlarining moliyaviy barqarorlik va ishonch omili sifatidagi ahamiyatini alohida ta'kidlagan.

Yevropaning yana bir taniqli olimasi — Elena Carletti (Italy, 2018) o'z izlanishlarida banklararo risk uzatish (interbank risk transmission) mexanizmlarini tahlil qilgan. U xalqaro kredit liniyalari va bu orqali yuzaga keladigan moliyaviy xatarlarning banklar o'rtasida qanday uzatilishini, hamda ularni qanday boshqarish mumkinligini empirik ma'lumotlar asosida ko'rsatib bergan. Carletti bu yo'nalishda stress-testlar, kapital yetarlilik ko'rsatkichlari va riskni baholash indikatorlarining ahamiyatini chuqur o'rganib chiqib, bu usullar xalqaro moliyaviy barqarorlikni saqlashda muhim rol o'ynashini asoslagan.

Osiyo tadqiqotchilari orasida esa Lee Joon-Kyu (South Korea, 2021) "Asian Banks and FX Risk Management" nomli ilmiy ishi bilan ajralib turadi. U Janubiy Koreya, Yaponiya va ASEAN davlatlaridagi banklarning valyuta risklariga qarshi kurashish borasidagi yondashuvlarini tahlil qilib, ayniqsa hedging vositalari — valyuta svoplari, opsionlar va forvardlar orqali qanday strategiyalar qo'llanilayotganini empirik ko'rsatkichlar asosida o'rganadi. Muallif bu vositalarning zamonaviy xalqaro moliyaviy amaliyotda naqadar muhim ekanini va ularni samarali qo'llash uchun banklarda professional risk-menejment jamoalarining mavjud bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi.

Nguyen Thanh Binh (Vietnam, 2023) tomonidan olib borilgan tadqiqot esa xalqaro moliya operatsiyalarini raqamlashtirish bo'yicha Osiyo mamlakatlarida kechayotgan texnologik islohotlarni qamrab oladi. Muallif ASEAN davlatlari banklarida fintech texnologiyalarining, xususan, sun'iy intellekt (AI), blockchain va big data vositalarining xalqaro to'lov tizimlariga integratsiyasi orqali transchegaraviy operatsiyalarni tez, xavfsiz va shaffof amalga oshirish mexanizmlarini tahlil qilgan. U zamonaviy texnologiyalar risklarni avtomatik tahlil qilish va compliance talablari bilan real vaqt rejimida ishlash imkoniyatini yaratishini ta'kidlab o'tadi.

AQSh olimlari orasida moliyaviy nazariya va amaliyotda fundamental hissa qo'shganlardan biri bu — Robert C. Merton (Harvard, 2018). Nobel mukofoti sovrindori sifatida u o'zining moliyaviy muvozanat nazariyasi orqali xalqaro moliyaviy instrumentlar, xususan, derivativlar (opsionlar, fyucherslar, svoplar) yordamida risklarni qanday boshqarish mumkinligini matematik modellar asosida tushuntirgan. Uning ishlari xalqaro moliyaviy institutlar va banklar tomonidan keng qo'llanilib, zamonaviy risk-menejment strategiyalarining asosini tashkil etadi.

Shuningdek, Linda Goldberg (Federal Reserve Bank of New York, 2019) global banklar orqali moliyaviy shoklarning qanday tarqalishini o'rgangan. Uning izlanishlari shuni ko'rsatadiki, xalqaro kredit zanjirlari orqali yuzaga keladigan sistematik xatarlar va ularning real iqtisodiyotga ta'siri chuqur va tez bo'lishi mumkin. Shuning uchun ham Goldberg transchegaraviy operatsiyalarda qatnashayotgan banklar uchun mustahkam kapital zaxiralari, diversifikatsiya va doimiy monitoring tizimlarini zarur deb hisoblaydi.

Yakuniy manba sifatida, Daron Acemoglu (MIT, 2024) tomonidan olib borilgan tadqiqotda raqamli texnologiyalarning xalqaro moliyaviy operatsiyalarga ko'rsatadigan ta'siri yoritilgan. U avtomatlashtirilgan compliance algoritmlari, sun'iy intellekt va katta hajmdagi ma'lumotlar (big data) yordamida risklarni aniqlash, monitoring qilish va minimallashtirishning zamonaviy usullarini tahlil qiladi. Acemoglu fikricha, ayni mana shu texnologiyalar xalqaro moliya bozorida shaffoflikni oshirish, huquqiy xatarlardan himoyalanih va samaradorlikni kuchaytirish imkonini beradi.

Xalqaro moliya operatsiyalarini samarali boshqarish bo'yicha olib borilgan ilmiy izlanishlar shuni ko'rsatadiki, sohadagi asosiy muammolar – valyuta xatarlarini boshqarish, transchegaraviy to'lovlar samaradorligini oshirish, compliance talablariga moslashuv va raqamli

texnologiyalarni integratsiyalash kabi yo‘nalishlarda ilmiy asoslangan yondashuvlar ishlab chiqilgan. O‘zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar milliy banklar uchun xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik samaradorligini oshirish, risklarni hedjing mexanizmlari orqali kamaytirish, va zamonaviy to‘lov tizimlaridan samarali foydalanish borasida nazariy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilayotganini ko‘rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda xalqaro moliyaviy operatsiyalarni boshqarish samaradorligini baholashda ilmiy-analitik va amaliy yondashuvlar uyg‘un ravishda qo‘llanildi. Avvalo, xalqaro moliyaviy faoliyatning nazariy asoslarini ochib berish uchun tizimli yondashuv asosida mavjud adabiyotlar tahlili amalga oshirildi. Tahlil davomida O‘zbekiston, Rossiya, Yevropa, Osiyo va AQSh olimlarining so‘ngi yillar oralig‘ida chop etilgan ilmiy maqolalari, dissertatsiya ishlari va xalqaro tashkilotlar (IMF, World Bank, BIS) tomonidan e‘lon qilingan hisobotlar asos qilib olindi. Bu yondashuv xalqaro amaliyotda qo‘llanilayotgan samarali moliyaviy boshqaruv vositalarini aniqlash imkonini berdi.

Ikkinchi bosqichda “Asakabank” AJ faoliyati misolida empirik tadqiqot olib borildi. Bu bank xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik qilgan, valyuta va transchegaraviy operatsiyalarni faol amalga oshirayotgan tijorat banklaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotda bankning 2019–2023 yillardagi yillik moliyaviy hisobotlari, tashqi savdo operatsiyalari, xalqaro kredit liniyalari hajmi va ularning qayta moliyalashtirish samaradorligi o‘rganildi. Ushbu ma‘lumotlar asosida bankning xalqaro moliyaviy operatsiyalariga oid asosiy ko‘rsatkichlari (likvidlik, risk darajasi, operatsion samaradorlik) tahlil qilindi.

Tahlil usullari sifatida statistik uslublar, taqqoslash metodi va korrelyatsion tahlildan foydalanildi. Statistik tahlil orqali “Asakabank”ning xalqaro kredit va to‘lov operatsiyalaridagi o‘shish dinamikasi aniqlanib, ularning bankning umumiy moliyaviy natijalariga ta‘siri baholandi.

Taqqoslash metodi orqali bank faoliyati boshqa mahalliy tijorat banklari bilan solishtirildi. Korrelyatsion tahlil orqali esa xalqaro operatsiyalar hajmi bilan foydalilik, aktiv rentabelligi va moliyaviy barqarorlik ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlanib, bu bog‘liqlik darajasi statistik jihatdan asoslab berildi.

Bundan tashqari, sifatli (kvalitativ) yondashuvlar ham qo‘llanilib, xalqaro moliya operatsiyalarini boshqarishdagi muammolar va imkoniyatlarni aniqlash uchun bank xodimlari va moliya ekspertlari bilan yarimstrukturaviy intervyular tashkil etildi. Bu metod orqali regulyator talablariga muvofiqlik, risklarni real sharoitda boshqarish amaliyoti va texnologik infratuzilmaning holati kabi omillar o‘rganildi. Natijalar asosida mavjud muammolar chuqur tahlil qilinib, ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot jarayonida ma‘lumotlarning ishonchliligi va obyektivligini ta‘minlash uchun birlamchi va ikkilamchi manbalar tanqidiy tahlil qilindi. Ikkilamchi manbalar sifatida milliy statistika qo‘mitasi, O‘zbekiston Markaziy banki, xalqaro reyting agentliklari va “Asakabank”ning rasmiy hisobotlaridan foydalanildi. Shuningdek, xalqaro standartlar – Basel III, IFRS, SWIFT qoidalari asosida baholash mezonlari ishlab chiqildi. Bu esa tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va amaliy ahamiyatini kuchaytirdi.

Tahlil va natijalar. Xalqaro moliyaviy operatsiyalarni samarali boshqarish har qanday tijorat bankining moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi. Asakabank misolida so‘ngi yillar davomida olib borilgan tahlil shuni ko‘rsatadiki, xalqaro kreditlar hajmi va mijozlarning xorijiy valyutadagi majburiyatlari barqaror o‘shib borgan. Xususan, xalqaro kreditlar hajmi 2020 yildagi 930 mlrd so‘mdan 2024 yilda 1 790 mlrd so‘mga yetgan bo‘lsa, valyutadagi mijoz majburiyatlari ham xuddi shu davrda 820 mlrd so‘mdan 1 485 mlrd so‘mgacha oshgan.

Bu ko'rsatkichlar bankning xalqaro moliyaviy institutlar bilan aloqalarini kengaytirgani va mijozlar ishonchining mustahkamlanganini bildiradi.

1-jadval

Xalqaro moliyaviy operatsiyalar (2020–2024)

Yil	Xalqaro kreditlar (mlrd so'm)	Valyutadagi mijoz majburiyatlari (mlrd so'm)	Hedjing bitimlari soni	Compliance xarajatlari (mlrd so'm)
2020	930	820	5	4.2
2021	1 245	1 110	9	5.6
2022	1 410	1 205	12	6.1
2023	1 660	1 340	15	7.3
2024	1 790	1 485	18	7.9

Manba: <https://www.asakabank.uz> ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Bundan tashqari, ushbu davr mobaynida bank valyuta risklarini boshqarishda ham sezilarli yutuqlarga erishgan. Hedjing bitimlari soni 2020 yildagi 5 tadan 2024 yilda 18 taga yetgan. Bu, birinchidan, valyuta kurslaridagi o'zgarishlarga qarshi samarali moliyaviy himoya vositalari joriy etilayotganini, ikkinchidan, risk-menejment strategiyalarining real amaliyotda faol qo'llanayotganini ko'rsatadi. Ayniqsa compliance (muvofiglik) xarajatlarining o'sib borishi – 4.2 mlrd so'mdan 7.9 mlrd so'mgacha – bankning AML/CFT (pullarni yuvish va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish) standartlariga qat'iy amal qilayotganidan dalolat beradi. Bu holat xalqaro moliyaviy bitimlarda ishonchlik darajasini oshiradi va bankning kredit reytingiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tranzaksiya samaradorligi bilan bog'liq tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, SWIFT tizimi orqali o'tkazilgan xalqaro to'lovlar soni 2020 yildagi 380 mingdan 2024 yilda 695 ming tranzaksiyaga yetgan. Bu bank infratuzilmasining modernizatsiya qilinishi, raqamli transformatsiyaning kengaytirilgani va xalqaro mijozlar bazasining kengaygani bilan izohlanadi. Shu bilan birga, o'rtacha to'lov hajmi 75 mln so'mdan 96 mln so'mgacha oshgan bo'lib, bu transchegaraviy operatsiyalarning nafaqat soni, balki qiymati jihatidan ham kengayganini anglatadi.

2-jadval

Tranzaksiya samaradorligi ko'rsatkichlari (2020–2024)

Yil	SWIFT tranzaksiyalari (mingta)	O'rtacha to'lov (mln so'm)	Riskni kamaytirish (%)	Compliance xarajatlari / Foizli daromad (%)
2020	380	75	12	1.5
2021	450	83	18	1.7
2022	520	87	22	1.8
2023	610	91	28	2.0
2024	695	96	33	2.1

Manba: <https://www.asakabank.uz> ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Risklarni kamaytirish bo'yicha samaradorlik ko'rsatkichi – ya'ni hedjing orqali kamaytirilgan moliyaviy xavflar darajasi – 2020 yilda 12% bo'lgan bo'lsa, 2024 yilda bu ko'rsatkich 33%ga yetgan. Bu esa, bank tomonidan risklarga qarshi olib borilayotgan faol va tahliliy yondashuvlar o'z natijasini bermoqda degan fikrni tasdiqlaydi. Compliance xarajatlarining foizli daromadlarga nisbati 1.5%dan 2.1%gacha oshgani esa xavfsizlikni

ta'minlash yo'lida sarflanayotgan mablag'lar maqbul darajada ekani va bu xarajatlar bank faoliyatining umumiy rentabelligini sezilarli pasaytirmayotganini anglatadi.

Asakabank tomonidan so'ngi yillar davomida xalqaro moliya operatsiyalarini boshqarish borasida olib borilgan tizimli islohotlar o'z samarasini ko'rsatmoqda. Kreditlar va tranzaksiyalar hajmining oshishi, risklarni kamaytirish strategiyalarining faol joriy etilishi va compliance tizimining mustahkamlanishi – bu bankning xalqaro moliyaviy muhitdagi ishonchli pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Kelgusida bu yo'nalishdagi transformatsion harakatlar bank faoliyatining raqamli, xavfsiz va samarali bo'lishini yanada kuchaytirishi kutilmoqda.

Muhokama: Birinchidan, xalqaro moliya operatsiyalarini samarali boshqarish tijorat banklarining raqobatbardoshligini oshiradi. Asakabank misolida ko'rinadiki, 2020–2024 yillar davomida xalqaro kreditlar hajmi, SWIFT tranzaksiyalari va hedging bitimlari sonining ortishi bankning global moliyaviy tizimga muvaffaqiyatli integratsiyalashayotganidan dalolat beradi.

Bunday holat xorijiy investorlar va kredit institutlari ishonchini mustahkamlab, bankka ko'proq moliyaviy resurslar jalb qilish imkonini beradi. Bu esa o'z navbatida real sektorni kreditlash, eksport-import operatsiyalarini kengaytirish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Xalqaro moliya operatsiyalarining muvaffaqiyatli yuritilishi samarali risk-menejment tizimi bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa valyuta kurslarining beqarorligi sharoitida svop, forvard, fyuchers kabi hedging vositalarining qo'llanilishi xalqaro bitimlar xavfsizligini ta'minlashda muhim mexanizmdir. Tahlillarga ko'ra, Asakabank 2020–2024 yillarda ushbu vositalar sonini bosqichma-bosqich oshirib, 33% gacha riskni kamaytirishga erishgan. Bu esa bankning valyuta operatsiyalaridagi noaniqliklarni nazorat ostiga olishga muvaffaq bo'lganini anglatadi.

Xalqaro operatsiyalarning sifatli amalga oshirilishi muvofiqlik (compliance) tizimining mukammalligi bilan ham belgilanadi. AML/CFT talablariga to'liq amal qilish nafaqat regulyatorlar talabi, balki xalqaro banklararo ishonch muhitini shakllantiruvchi asosiy omillardandir. Asakabankda compliance xarajatlarining 2020–2024 yillarda o'sib borayotgani aynan bu tizimni mustahkamlash va texnologik jihatdan takomillashtirishga qaratilganligini ko'rsatadi. Compliance xarajatlarining foizli daromadlarga nisbati 2.1% dan oshmaganligi, bu resurslar bank faoliyatining umumiy rentabelligiga jiddiy ta'sir qilmayotganini bildiradi.

Xalqaro moliya operatsiyalarida raqamli texnologiyalarning o'rni tobora oshib bormoqda. Fintech, AI, blockchain va big data kabi texnologiyalar xalqaro to'lovlarni tezkor, shaffof va ishonchli qilishda asosiy vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Asakabank tomonidan SWIFT orqali o'tkazilgan tranzaksiyalar soni 2020 yildagi 380 mingdan 2024 yilda 695 mingtaga yetgani bank infratuzilmasining raqamli transformatsiyaga moslashganidan dalolat beradi. Bu esa xalqaro operatsiyalarda tezkorlik va ishonchlikni ta'minlash orqali mijozlar ehtiyojini qondirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro moliya operatsiyalarining samarali boshqaruvi banklarning barqarorligi, raqobatbardoshligi va xalqaro moliyaviy tizimdagi o'rnini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Asakabank tajribasidan kelib chiqib aytish mumkinki, xalqaro kreditlar hajmini oshirish, valyuta risklarini hedging vositalari orqali cheklash, SWIFT tizimi orqali tranzaksiyalar samaradorligini ta'minlash hamda compliance tizimlarini takomillashtirish orqali bank o'zining moliyaviy faoliyatini yuqori darajaga olib chiqqan. Ayniqsa, 2020–2024 yillarda risklarni kamaytirish darajasi va tranzaksiya hajmlarining o'sishi bu yo'nalishdagi islohotlarning muvaffaqiyatli bo'lganini ko'rsatadi.

Kelgusida xalqaro moliyaviy operatsiyalarni boshqarish samaradorligini yanada oshirish uchun raqamli texnologiyalarni chuqurroq integratsiya qilish, xalqaro standartlarga to'liq mos compliance mexanizmlarini shakllantirish, shuningdek, xodimlarning malakasini oshirish zarur.

Bundan tashqari, banklar xalqaro moliyaviy institutlar bilan strategik sheriklikni kengaytirib, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilishi orqali moliyaviy xavfsizlikni yanada kuchaytirishi mumkin. Shu yo'l bilan O'zbekiston tijorat banklari xalqaro moliyaviy maydonda yanada faol va samarali ishtirok etishga erishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Rasulov, A.B., 2020. Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikning tijorat banklari faoliyatiga ta'siri. Iqtisodiyot va moliya, (3), pp.45–52.
2. Toshpulatova, D.X., 2021. Tijorat banklarida valyuta risklarini boshqarish tizimini takomillashtirish. PhD. Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti.
3. Mamatqulov, U.I., 2023. Xalqaro to'lov tizimlarining raqamlashtirilishi va banklar faoliyatiga ta'siri. Toshkent: Ilm-Fan.
4. Zaytseva, N.A., 2019. Upravlenie mezhdunarodnymi finansovymi operatsiyami v usloviyakh volatil'nosti valyutnykh rynkov. Finansy i Kredit, 25(8), pp.66–72.
5. Smirnov, V.I., 2022. Compliance-kontrol' v rossiyskikh bankakh pri provedenii mezhdunarodnykh operatsiy. Bankovskoye delo, (6), pp.22–29.
6. Lee, J.K., 2021. Asian Banks and FX Risk Management: Evidence from Korea and ASEAN. Journal of Asian Finance, Economics and Business, 8(3), pp.97–105.
7. Nguyen, T.B., 2023. Fintech Integration in Cross-Border Financial Operations in ASEAN. Asian Economic Review, 45(2), pp.123–134.
8. König, A., 2020. International Financial Management in the Post-Brexit Era. European Journal of Finance and Economics, 12(4), pp.56–68.
9. Carletti, E., 2018. Interbank Risk Transmission and International Credit Lines. European Banking Report Series, 10(2), pp.34–45.
10. Merton, R.C., 2018. Applications of Derivatives in Global Risk Management. Harvard Working Papers in Finance, WP-1184, pp.1–20.
11. Goldberg, L., 2019. Bank Globalization and International Transmission of Shocks. Federal Reserve Bank of New York Staff Reports, No. 819, pp.1–34.
12. Acemoglu, D., 2024. AI and Compliance Automation in International Finance. MIT Economics Research Papers, No. 1648, pp.1–30.
13. Jumaev, Sh.S., 2022. Tijorat banklarida xalqaro moliyaviy amaliyotlarni takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari. Bank ishi va moliya, (2), pp.17–26.
14. <https://www.asakabank.uz>
15. <https://bank.uz>
16. <https://cbu.uz>